

Cyfarfod 4, 5 a chynnydd adroddiad

Dros y tair wythnos ddiwethaf mae'r Comisiwn wedi cynnal nifer o gyfarfodydd i glywed tystiolaeth lafar gan sefydliadau ac unigolion.

Mae hyn yn cynnwys cyfarfodydd ffurfiol o'r Comisiwn yn ogystal â chyfarfodydd cyhoeddus, yn yr Eisteddfod Genedlaethol a Sioe Frenhinol Cymru ac yn Wrecsam, Caerdydd, Cyffordd Llandudno a'r Drenewydd.

Yn ystod y cyfnod hwn mae'r Comisiwn wedi clywed tystiolaeth gan: Comisiynydd Plant Cymru; Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru; Comisiynydd y Gymraeg; sawl prif weithredwr awdurdod lleol; cadeiryddion a phrif weithredwyr y Gwasanaeth Iechyd; Comisiwn Bevan; y Gwasanaeth Ambiwlans; yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus; Academi Cymru; prif gwnstablaid yr Heddlu; Gofal Canser Macmillan; Hafal; Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru; y Ffederasiwn Busnesau Bach; Anheddau Cyf; Youth Cymru; Sefydliad y Merched; sawl cynghorydd tref, cymuned a sir o bob rhan o Gymru; cynrychiolwyr y trydydd sector; ac aelodau o'r cyhoedd.

Bu'r sesiynau hyn i gyd yn fuddiol iawn. Mae'r Comisiwn wedi cymryd tystiolaeth a chasglu gwybodaeth o dan bob un o'i chwe thema (sef perfformiad; graddfa a gallu; cymhlethdod; diwylliant ac arweiniad; llywodraethu, darparu a chraffu; a swyddogaeth Llywodraeth Cymru). Bydd y Comisiwn yn derbyn tystiolaeth tan ganol mis Medi a a byddai'n gwerthfawrogi cael barn cymaint o bobl â phosibl.

Isod ceir crynodeb o rai o'r materion allweddol sy'n dod i'r amlwg drwy'r dystiolaeth a glywodd y Comisiwn. Dylid nodi'r canlynol:

- dim ond y pwyntiau a wneir yn aml yw'r rhain, nid yr holl bwyntiau a godwyd
- nid yw'r Comisiwn eto wedi dod i unrhyw gasgliadau ynghylch y materion hyn
- nid yw'r pwyntiau o anghenraid wedi eu hysgrifennu o safbwynt cytbwys
- mae'r Comisiwn yn dal i wrando ar dystiolaeth ac felly bydd rhagor o bwyntiau'n cael eu codi

Perfformiad

- Er bod barn y cyhoedd am wasanaethau yng Nghymru yn weddol gadarnhaol, ac er gwaethaf ymdrechion gweithlu ymroddedig y sector cyhoeddus, mae mesurau perfformiad a chymariaethau rhyngwladol yn dangos bod gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru yn aml yn methu â darparu gwasanaeth effeithiol i ddefnyddwyr.

- Mae'r rhan fwyaf o'r dystiolaeth wedi tynnu sylw at y perfformiad anghyson, a gwael yn aml, ar draws gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Mae tueddiadau demograffig a mesurau darbodaeth yn debygol o gynyddu'r pwysau ar wasanaethau yn y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hir.
- Mae'r ffordd y cyflwynir data perfformiad yn ei gwneud yn anodd i'r cyhoedd ddeall perfformiad gwasanaethau cyhoeddus. Mae data'n aml yn dechnegol ac wedi'u hysgrifennu mewn iaith gymhleth, mae tomen o ddangosyddion sy'n arwain at ddryswch, ac effeithir ar gymariaethau ystyrlon â'r Deyrnas Unedig a gwledydd eraill gan ansawdd y data a gesglir.
- Mae pwyslais ar dargedau, sy'n gallu bod yn rhwystr i ddarparu gwasanaethau. Mae awydd cyffredinol i symud at ddull seiliedig ar 'ganlyniadau'.
- Mae Rheoli Perfformiad yn anghyson, a dylai fod yn fwy tryloyw, trefnus a chyson.

Graddfa a Gallu

- Er bod rhai sefydliadau bychain yn gwneud yn dda, a rhai sefydliadau mawr yn gwneud yn wael, mae llawer o bobl wedi nodi cysylltiadau rhwng maint sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus a'u gallu i ddarparu gwasanaethau sy'n gyson o ansawdd rhagorol – yn arbennig yn ystod adegau o newid. Gall hyn fod oherwydd diffyg dyfnder a lled gallu mewn sefydliadau bychain ac felly pa mor gydnherth ydynt (er enghraifft, gorddibyniaeth ar un neu ddau o unigolion allweddol).
- Mae gan Gymru nifer fawr o ddarparwyr gwasanaethau cyhoeddus a gall hynny arwain at ddryswch ac anghysonder wrth ddarparu gwasanaethau.
- Nid pawb sy'n cytuno mai newid strwythurol yw'r ateb.
- Mae sefydliadau mwy yn elwa ar ddarbodion maint ond gallant ddiodef o ddiffyg cysylltiad â phobl leol; mae'n rhaid ystyried y cydbwysedd hwnnw.
- Cydnabyddir yn aml fod arweiniad, diwylliant a gwerthoedd yn ffactorau pwysicach na maint sefydliad (gweler arweiniad a diwylliant) ond mae cysylltiadau rhwng y ddeubeth, er enghraifft gall sefydliadau llai ei chael yn anodd denu a chadw arweinwyr o'r radd flaenaf.

Cymhlethdod

- Oherwydd bod y maes darparu gwasanaethau cyhoeddus dan ei sang, gall hyn beri dyblygu a chymhlethdod.
- Ychydig o effaith a gafodd cydweithredu gwirfoddol rhwng sefydliadau; yn wir mewn rhai achosion mae wedi creu trafferthion ychwanegol fel glastwreiddio atebolrwydd a dyblygu gweithgareddau. Ymddengys fod cefnogaeth i ddull mwy argymhellol o bennu trefniadau cydweithredol a phartneriaethau.

- Mae rhai uwch-arweinwyr wedi nodi er bod gweithio mewn partneriaeth yn bwysig, y gall dynnu sylw sefydliadau oddi wrth gyflawni eu priod gyfrifoldeb, sef bod mor effeithlon ac effeithiol wrth weithredu ag y bo modd.
- Ystyrir bod cyfnioldeb yn bwysig a hynny o ran darparu gwasanaethau yn ogystal â rheoli perthynas.
- Mae gweithio 'mewn blychau' ar draws pob sector yn rhwystr parhaus. Dylai fod pwyslais ar gynllunio a darparu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y dinesydd.
- Bu darparu gofal iechyd a gofal cymdeithasol i oedolion yn un enghraifft gyffredin o ddarparu gwasanaethau cymhleth. Mae peth tystiolaeth wedi ffafrio integreiddio pellach rhwng gofal iechyd a gofal cymdeithasol i oedolion er mwyn gwella gwasanaethau i'r defnyddiwr.

Llywodraethu, Darparu a Chraffu

- Mae fframweithiau atebolrwydd a llywodraethu yn gymhleth ac anghyson ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru. Mae angen dileu'r amwysedd o ran atebolrwydd.
- Cydnabuwyd bod ansawdd craffu yn gwahaniaethu a bod modelau craffu'n amrywio ar draws sefydliadau. Mewn rhai achosion mae craffu trawsbynciol wedi helpu i oresgyn gweithio mewn blychau ac wedi arwain at welliannau. Nid oes darlun clir ychwaith o'r arweiniad sydd ar gael ynglŷn â chraffu.
- Mae peth tystiolaeth wedi tynnu sylw at yr angen am fwy o gyfraniad gan ddefnyddwyr gwasanaethau/dinasyddion at y gwaith o graffu, er y cydnabyddir bod heriau ynghlwm ag annog y cyfrannu hwn.
- Dylid ystyried modelau darparu eraill, ac awgrymwyd cyd-gynhyrchu, mentrau cydweithredol a chwmnïau cydfuddiannol fel dewisiadau posibl ar gyfer darparu gwasanaethau yn y dyfodol.
- Nid yw'r arferion gorau'n cael eu cymhwyso, eu rhannu, eu dynodi na'u cloriannu'n gyson.

Diwylliant ac Arweiniad

- Ystyrir mai arweiniad, sef arweiniad strategol a gweithredol ar bob lefel o'r sefydliad, yw'r allwedd i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus yn llwyddiannus.
- Cydnabuwyd yn gyffredinol y gellid gwella'r arweiniad yng Nghymru.
- Bychan yw'r gronfa o arweinwyr o safon dda yng Nghymru ac nid yw'n cyfateb i'r nifer o sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus. Mae angen canolbwyntio ar adnabod a datblygu arweinwyr a rheolwyr y dyfodol ar bob lefel.

- Mae angen bod â llwybr gyrfa cydnabyddedig yn y gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Dylai staff allu symud o un rhan o'r gwasanaeth cyhoeddus i ran arall er mwyn gwella sgiliau arwain a chwalu gweithio mewn blychau.
- Yn ddiwylliannol, bu peth tystiolaeth fod sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru yn brin o uchelgais a gweledigaeth; maent yn bodloni ar berfformiad sy'n ddigonol o gymharu â sefydliadau cyfatebol, yn hytrach nag ymdrechu i ragori yn erbyn meincnodau rhyngwladol.
- Mae gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru yn amharod i fod yn arloesol, a lle bo arloesi'n bodoli, dim ond mewn cilfachau bychain y'i gwelir. Mae angen gweledigaeth glir ar sefydliadau, gydag amcanion cysylltiedig ac unigolion sydd â'r gallu i ddarparu gwasanaethau'n lleol yn y ffordd orau i ddiwallu anghenion.
- Byddai croeso i gyfres o werthoedd sector cyhoeddus cyson ar draws pob sector.

Swyddogaeth Llywodraeth Cymru

- Mae swyddogaeth Llywodraeth Cymru wedi aeddfedu ers datganoli ac mae angen ei hystyried yng nghyd-destun llywodraethu a darparu gwasanaethau cyhoeddus ar draws Cymru gyfan.
- Roedd yn amlwg iawn bod rhanddeiliaid yn teimlo bod gan Lywodraeth Cymru swyddogaeth hanfodol a chanolog o ran rhoi arweiniad a chyfeiriad i'r sector cyfan. Yn eu hymatebion hyd yma, mae rhanddeiliaid wedi nodi bod mwy i'w wneud yn y maes hwn yn y dyfodol ac y byddent yn croesawu hynny. Mae yna heriau o ran sicrhau bod blaenoriaethau a pholisïau Llywodraeth Cymru yn gwbl amlwg drwy'r gadwyn gyfan o ddarparwyr, a hefyd o ran sicrhau bod amcanion neu ganlyniadau mesuradwy yn cael eu defnyddio mewn modd cyson.
- Mae rhanddeiliaid wedi nodi bod angen i Lywodraeth Cymru bennu'r agenda strategol, gan roi rhyddid i'r rhai sy'n darparu'r gwasanaethau fwrw ymlaen â'r darparu. Maent hefyd wedi nodi'r angen i bennu canlyniadau a sefydlu arferion da.
- Mewn gwlad fechan a chlos fel Cymru, roeddent yn teimlo hefyd y byddai'n fuddiol cael mwy o gysylltiad ag eraill wrth ddatblygu polisïau a meddwl yn gydgysylltiedig. Byddent yn croesawu hynny, a theimlent y byddai'n bosibl ei gyflawni. Mynegwyd y farn nad oedd Llywodraeth Cymru bob amser, efallai, yn defnyddio'r dulliau a'r mecanweithiau mwyaf priodol sydd ar gael iddi. Yn arbennig, gallai fod cyfle i wneud llai o ddefnydd o grantiau fel offeryn polisi, a thrwy hynny ganolbwyntio mwy ar allbwn nag ar fewnbwn.